

MATERNITATE ÎN PENITENCIAR

DANA OBRINTESCHI*

ABSTRACT

MOTHERHOOD BEHIND BARS

The study is based on a qualitative data analysis on 23 interviews with women who became mothers during custodial sentence located in Târgșor Penitentiary, the only women's penitentiary in Romania, taken during 2018. Starting from the description of the prison journey challenges, the results reveal not only details about living conditions, food and medical care for pregnant women and mothers who live with their child in the penitentiary mother unit, but also the side effects of the law in force. To avoid the contact of the newborn babies with the prison, the Criminal Procedure Code allows mothers to interrupt their prison sentence to raise them outside, until the age of one (art. 589 and 592), putting mothers in front of the temptation to procreate again, in order to postpone the return to prison with each new pregnancy. Other research results show the system's influence on women's personal decisions, the distrust of incarcerated mothers in state institutions and the lack of benefits and support services specially created to protect children with incarcerated parents and their caretakers.

Keywords: Romanian penitentiary system, interruption of the prison sentence, Mother and child unit, motherhood behind bars, children.

INTRODUCERE

Înțelegerea experienței închisorii a fost inițial androcentrică, având ca reper bărbatul (Drake și colab., 2015), primele studii extinse despre femeile încarcerate fiind efectuate abia în anii '60 de către Ward și Kassebaum (1965) și Giallombardo (1966) în Statele Unite ale Americii. Preocuparea cercetătorilor pentru situația femeilor care încalcă legea a crescut odată cu numărul lor în statisticile criminalității mondiale. Dacă în perioada 2000–2016, populația penitenciară generală a înregistrat la nivel mondial o creștere de 21,3 %, ponderea femeilor încarcerate a crescut în aceeași perioadă cu 53,3 % (Walmsley, 2017), decalaj care

* PhD Student in Sociology, University of Bucharest, e-mail: dana_obrinteschi@yahoo.com.

a fost explicat prin diverse teorii. Cu toate acestea, interesul pentru aprofundarea problemelor specifice femeilor private de libertate este și în prezent inegal răspândit între țările lumii.

În România, ultimii ani au adus în atenție tot mai des sistemul de justiție penală și neajunsurile din penitenciare, motiv pentru care nu puține au fost studiile efectuate în mediul privativ de libertate – însă, în rândul cercetătorilor, pare a se contura preferința spre anumite teme: blândețea sau severitatea pedepselor (Banciu și colab. 2016; LUMEN, 2017), drepturile omului și calitatea vieții în detenție (Ilie, 2019; Drâmboeanu și colab. 2021), supraaglomerarea cu impact direct asupra condamnărilor CEDO, integrarea pe piața muncii post-detenție (Țica 2016, Dâmboeanu, 2019) și recidiva (Durnescu 2018). Ținând cont de procentul mic de femei deținute din țara noastră – 4,5 % (Aebi și Tiago, 2021), preferabilă pare studierea bărbaților, rezultatele putând fi privite cu mai mare ușurință drept reprezentative pentru populația carcerală totală – iar această ecuație plasează femeile într-un con de umbră, potențat de însăși Administrația Națională a Penitenciarelor (ANP) care în rapoartele sale anuale de activitate, nu prezintă statistici referitoare la femei și bărbați, ci la persoanele private de libertate în general, ignorând componenta de gen.

Studiul maternității survenite pe perioada detenției în rândul rezidentelor singurului penitenciar de femei din țară, Penitenciarul Târgșor, aduce în atenție un subiect sensibil și în mare măsură ignorat până acum în România. Întrebări precum: Cine sunt femeile care devin mame pe perioada detenției? Care sunt motivele pentru care au decis să aibă un copil în timp ce sunt private de libertate? Care sunt condițiile de locuit pentru mame și copiii în penitenciar? Ce se întâmplă cu copiii acestor femei după ce sunt despărțiți de mamă?, nu și-au găsit încă răspuns în rezultatele cercetărilor autohtone, un studiu care să surprindă aspecte calitative ale posturii de femeie devenită mamă în timpul unei pedepse privative de libertate fiind necesar atât pentru umplerea unui gol în cunoașterea mediului carceral românesc, cât și pentru conștientizarea lipsei de beneficii și servicii adaptate nevoilor acestor femei și ale copiilor lor.

FEMEIE ȘI MAMĂ ÎN PENITENCIAR

Chiar de la primele studii s-a observat că femeile trăiesc încarcerarea diferit față de bărbați. Statisticile UNODC (2014) arată că majoritatea sunt mame la momentul reținerii (p. 18) iar acest rol le expune într-o mai mare măsură stresului penitenciar (Easterling, 2012) și stigmatizării pentru infracțiunea comisă (PRI, 2015; Gholonti, 2019). Populația penitenciară are o medie de vârstă sub 35 de ani în Europa, „ceea ce înseamnă cel mult o istorie scurtă în nucleul familial propriu” iar contextul detenției oricărui dintre parteneri reprezintă o grea încercare parentală și de cuplu (Ilie, 2019, p. 51), separarea cauzată de încarcerare,

comparativ cu separarea temporară din oricare alte motive (migrație, spitalizare etc.), vine cu cele mai mici șanse ca familia să se mai reunească ulterior (Fritsch și Burkhead, 1981).

Lagarde (2005) consideră că relația mamă-copil este din punct de vedere socio-cultural „un binom”, iar detenția mamei, spre deosebire de cea a tatălui, reprezintă o pedeapsă indirectă pentru copil pentru că alterează această relație vitală (p. 678). În plus, dacă în cazul tatălui deținut, copiii rămân de obicei cu mama, în cazul mamei private de libertate majoritatea sunt lăsați în grija bunicilor sau a rudelor (Mumola, 2000; Travis și Waul, 2003, UNODC 2014). Despre bunici, studii precum cele realizate de Johnson și Waldfogel (2002) și Hairston (2003) arată că în cele mai multe dintre cazuri nu sunt într-o stare bună de sănătate din cauza vârstei, reușesc cu greu să acopere nevoile de bază ale copiilor, având venituri mici, propriile lupte cu bolile mintale și uneori istoric de încarcerare în antecedente. În ceea ce privește tatăl, Dallaire și Wilson (2009) arată că este foarte probabil ca un copil cu mama în detenție să aibă și tatăl în desfășurarea unei pedepse, ceea ce, așa cum surprind Travis și Waul (2003), înseamnă o la fel de puternică predispoziție spre instituționalizare ca în cazul familiilor monoparentale. Un studiu realizat în 2014 în România arată că aproximativ 6 % din copiii plasați în grija statului au unul sau ambii părinți în penitenciar, iar detenția mamei este declarată ca fiind principala cauză a separării acesteia de copil (Stănescu și colab., 2016, p. 92).

Analizând lucrările specialiștilor din diverse țări, se observă păreri unitare în ceea ce privește predispoziția mai mare a femeilor încarcerate de a dezvolta afecțiuni mintale atât în comparație cu bărbații încarcerați, cât și cu femeile din libertate (Ginn, 2013, Bartlett și Hollins 2018). Calculând prevalența tulburărilor de stres posttraumatic (PTSD) pe 56 de eșantioane de deținuți din 20 de țări, Barany și colab. (2018) arată că femeile încarcerate au rate de prevalență de aproximativ trei ori mai mari decât cele la bărbaților. În ceea ce privește nivelul de anxietate al mamelor din detenție comparat cu cel al femeilor fără copii, Hurley și Dunne (1991) și Lindquist (1997) consideră că diferențele sunt mici, în timp ce Fogel (1993) și Forsyth (2003) au constatat că după primele 6 luni de închisoare, anxietatea femeilor fără copii scade, în timp ce a mamelor rămâne neschimbată. Referitor la calitatea îndeplinirii rolului de mamă, cercetările au rezultate diferite, LeFlore și Holston (1989) susțin că deținutele mame au capacități materne similare cu mamele aflate în libertate, iar valorile promovate de ele sunt aceleași, în timp ce Enos (2001) este de părere că detenția compromite capacitatea femeilor de a dezvolta relații firești cu copiii lor.

În ciuda tuturor provocărilor pe care le suferă relația mamă încarcerată / copil, în studiile realizate de Owen (1998), Enos (2001), Easterling (2012), femeile se declară „mame bune”, iar autori precum Carlson (2001), Rowland și Watts (2007), Shamai și Kochal (2008), Benedict (2009), consideră maternitatea un impuls pentru supraviețuire, duranță în perioada de detenție și cauză a abstenenței

infracționale sau a desistării. În același timp, Ferraro și Moe (2003) susțin că „deși dorința de a fi o mamă bună poate fi un vector al controlului social pentru femei, este în același timp și un motiv de opresiune pentru acestea” (p. 1), datele lor arătând o corelație directă între implicarea mamei în activitatea infracțională, situația economică precară a acesteia și nevoia de a le asigura hrană și adăpost copiilor.

ÎN CĂUTAREA „RĂULUI MAI MIC”

Printre drepturile fundamentale ale omului nu se numără dreptul de a fi părinte, însă acesta rezultă indirect din art. 12 al Declarației Universale a Drepturilor Omului: „Nimeni nu va fi supus la imixtiuni arbitrare în viața sa personală și în familia sa”. Coroborând această prevedere cu cele menționate la art. 1 și 2, dreptul la egalitate și non-discriminare, rezultă că alegerea femeii private de libertate de a deveni mamă este una liberă și nu poate fi restricționată decât de propria instanță morală. Cu toate acestea, situația copiilor după naștere este reglementată de legislația fiecărei țări și variază în Europa (Aebi și Tiago, 2021, p. 32) de la interzicerea cazării copilului împreună cu mama (Irlanda de Nord), la permisiunea de a-l păstra timp de un an (Ungaria, Bulgaria), 18 luni (Islanda, Anglia), 2 ani (Cipru, Serbia), 3 ani (Spania, Italia și majoritatea celorlalte țări), 4 ani (Letonia), 6 ani (Turcia). La nivel continental, numărul copiilor care își însoțesc mamele în penitenciar este de 1 600 (Aebi și Tiago, 2021, p. 32) în timp ce în penitenciarele din întreaga lume, ONU îi estima în 2017 la 19 000, cu mențiunea că cifra poate fi mult mai mare, ca efect al permisivității unităților penitenciare care îngăduie mamei să păstreze copilul și după împlinirea vârstei legale de separare (PRI, 2020, p. 24).

Referitor la posibilitatea minorilor de a rămâne cu mama în detenție, specialiștii nu au ajuns la un consens în ceea ce privește „răul mai mic”, părerile fiind contradictorii când vine vorba atât despre posibilitatea femeii de a păstra copilul alături de ea în penitenciar, cât și despre vârsta optimă până la care acesta ar putea rămâne în unitatea de rezidență a mamei fără a fi afectat negativ de restricțiile instituției.

Argumentele în favoarea rămânerii copilului lângă mamă încep cu dependența fizică (alăptat), unicitatea emoțională a relației sugarului cu mama și efectele negative ale separării premature asupra amândurora. Într-un studiu centrat pe relația de atașament dintre mama încarcerată și copil, Poehlmann (2005) arată că separarea timpurie poate deteriora atașamentul în curs de formare și este asociată cu rate mari de atașament nesigur, atât față de mamă, cât și față de persoana care o suplinește. Enos (2001) adaugă că sugarii și copiii mici ai mamelor încarcerate sunt un grup deosebit de vulnerabil, relația acestora cu mama după liberare putând fi afectată iremediabil de separarea timpurie, deoarece interacțiunea menită să îi unească nu a avut loc la momentul propice; în plus, Tyrka și colab. (2008) susțin că

separarea de un părinte în copilărie poate modifica permanent părți ale creierului care afectează reacțiile la stres și poate juca un rol important în dezvoltarea depresiei și anxietății.

Studiind comparativ copiii rămași timp de maximum 18 luni după naștere împreună cu mama într-o creșă amenajată în interiorul unui penitenciar din SUA, cu copiii crescuți în comunitate însă separați de mama încarcerată, Goshin și colab. (2014), au observat după 2 ani și jumătate de la naștere că primii au avut scoruri semnificativ mai scăzute pentru comportamentul anxios, depresiv și retras, iar incidența agresivității și a ADHD-ului nu a fost semnificativ diferită între cele două grupuri. Rezultatele lor sugerează că apropierea copilului mic de mamă este benefică chiar și dacă se produce în mediul privativ de libertate. Cercetări realizate pe aceeași temă arată că deși majoritatea mamelor private de libertate au atașament nesigur și traume nerezolvate în propria copilărie (Borelli și colab., 2010), ele sunt capabile să creeze premisele unui atașament sigur pentru copiii lor într-o măsură similară cu cea din comunitate (Byrne, și colab., 2010). Jiménez și Palacios (2003) constată că și în Spania existența creșelor penitenciare se dovedește a fi benefică, sugarii și copiii mici monitorizați de ei având o dezvoltare în limite normale. Studii asupra avantajelor conviețuirii cu mama încarcerată s-au desfășurat în diverse închisori și au avut rezultate similare; spre exemplu, date empirice arată că pentru femeile din două penitenciare din Nebraska și Washington, rata de recidivă a mamelor cărora li s-a permis să păstreze alături copilul primele luni după naștere a scăzut (Carlson, 2001; Rowland și Watts, 2007), mamele din creșa unei închisori din New York au raportat că această experiență le-a ajutat să își dezvolte abilități parentale și să construiască o relație solidă cu copilul (Gabel și Girard, 1995), iar în Finlanda, femeile private de libertate au apreciat rolul practic al creșelor pentru mamele care au alternative limitate de îngrijire a copiilor în afara sistemului (Pösö și colab., 2010).

Și în favoarea evitării penitenciarului sunt aduse o serie de argumente la fel de puternice, începând cu faptul că nou-născuții nu sunt doriți în unitățile penitenciare – fiind considerați „o problemă în plus” (Briseno, 2002, p. 66). Dacă pentru nou-născuți, separarea de mamă pare a fi mai nocivă decât viața după gratii alături de ea, cu cât copilul crește și devine conștient de ceea ce se petrece în jurul său, cu atât riscurile asupra dezvoltării lui sunt mai mari. Despre acești copii, Morago și Gonzales (1998) consideră că au parte de experiențe limitate de cunoaștere și nu pot experimenta roluri noi, mediul lor fiind unul marcat de restricții. Ei percep relaționarea violentă ca normalitate, având în vedere frecvența ridicată cu care este întâlnită violența în mediul carceral, idee susținută și de studiul lui Glasser Gordillo (2016) care adaugă că rivalitățile dintre grupurile formate în închisori coboară până la nivelul copiilor, aceștia identificându-se cu mamele, asumându-și problemele lor și intrând în conflict cu copiii rivalelor; mai mult,

autoarea constată că violența ca modalitate de a face față provocărilor are o conotație pozitivă în mediul privativ, persoanele care o utilizează atrăgând respectul și recunoașterea grupului din care fac parte. Tot Glasser Gordillo (2016) vorbește și despre ostilitatea care pătrunde în penitenciar de dincolo de ziduri, copiii deținuților confruntându-se cu marginalizare și discriminare din partea societății, care îi asociază cu comportamentul infracțional al părintelui și îi consideră un pericol. În conformitate cu teoria profeției care se autoîndeplinește, studiile făcute de Wright și Wright (1993), Farrington (2003), Williams și colab. (2012), Poehlmann-Tynan și Turney (2020) susțin predispoziția copiilor cu părinți în detenție de a ajunge în conflict cu legea, iar Dallaire (2007) concluzionează că încarcerarea mamei este un predictor mult mai puternic pentru conduita infracțională a copilului ei, decât încarcerarea tatălui.

În conformitate cu recomandările ONU și ale Comisiei Europene, România prevede pentru femeile care urmează să nască și pentru mamele copiilor mai mici de un an posibilitatea de a-și amâna sau, după caz, întrerupe pedeapsa pentru a naște în comunitate și pentru creșterea copilului acasă, în familie. Acest beneficiu apare în legislație încă din 1968, regăsindu-se în prevederile Vechiului Cod de Procedură Penală la art. 453 – Amânarea executării pedepsei (valabilă când cauza a apărut înainte de începerea executării) și art. 455 – Întreruperea executării pedepsei (valabilă când, la momentul apariției cauzei, pedeapsa era în desfășurare). Aceleași prevederi au fost menținute și în Noului Cod de Procedură Penală (NCPP), intrat în vigoare în 2010, la art. 589 și art. 592. În aceste cazuri, executarea pedepsei se amână / întrerupe până la încetarea cauzei care a determinat-o, iar timpul în care executarea a fost amânată / întreruptă nu se socotește ca executat din totalul pedepsei. De reținut este faptul că cererea de amânare sau întrerupere formulată de o femeie însărcinată sau mamă a unui copil mai mic de un an nu garantează amânarea sau întreruperea pedepsei, nu există obligativitatea admiterii cererii, instanța fiind cea care apreciază, raportat la circumstanțele particulare ale fiecărei femei, dacă este justificată acordarea acestui beneficiu. Din acest motiv, dar și pentru cazurile în care femeia nu dorește amânarea/întreruperea executării pedepsei, în Penitenciarul Târgșor funcționează singura secție „Mama și copilul” din țară. Totuși, faptul că prevederile art. 73 din Legea 254/2013 privind executarea pedepselor prezintă ca „excepțional” cazul în care persoana condamnată își poată îngriji copilul în secția special amenajată până la vârsta de un an, sugerează că varianta admiterii cererii de amânare / întrerupere a pedepsei este practica uzuală a instanțelor de judecată. În cazurile în care cererea este aprobată, judecătorul desemnează un anume organ de poliție pentru supravegherea femeii față de care s-a dispus amânarea / întreruperea executării pedepsei. Sarcina acestuia este verificarea periodică a respectării obligațiilor impuse persoanei în cauză.

METODOLOGIE

Subiectul abordat este parte a unui studiu mai amplu, referitor la experiența maternității survenite pe perioada detenției în Penitenciarul Târgșor¹. Complexitatea emoțiilor și trăirilor experimentate de mamele din detenție cere o abordare inductivă, motiv pentru care datele s-au cules prin metoda calitativă a interviului față în față, mizându-se pe subiectivitatea datelor, pe simbolurile individuale atribuite maternității. Deoarece femeile devenite mame în timpul privării de libertate sunt puține, culegerea de date a avut loc pe toată durata anului 2018, câte o zi în fiecare lună, pentru a putea reuni un număr cât mai mare de respondente, traficul interpenitenciar și revenirea din amânarea / întreruperea pedepsei pentru creșterea copilului fiind situații care pe parcursul anului au mărit numărul posibilelor participante. Astfel, pe durata anului 2018, în Penitenciarul Târgșor au fost 24 de femei care în timpul privării de libertate au adus pe lume minimum un copil. Dintre acestea, 23 au fost de acord să participe la studiu (*Tabelul nr. 1*), starea precară de sănătate a uneia dintre ele fiind motivul excluderii sale din studiu.

Respondentele au primit detalii despre scopul studiului, confidențialitate, posibilitatea de a refuza să răspundă la întrebările pe care le consideră incomode sau prea personale și posibilitatea retragerii din studiu fără sancțiuni, oricând pe durata interviului. Li s-a adus la cunoștință și faptul că nu vor primi credite sau alte beneficiu pentru participare. Câteva și-au arătat îngrijorarea spunând că nu sunt sigure că vor ști să răspundă „corect” la întrebări, dar au fost asigurate că toate răspunsurile sunt corecte, iar participarea lor este esențială pentru înțelegerea subiectului abordat. Odată clarificate toate îndoielile, au semnat un consimțământ informat. Spațiul pe care penitenciarul l-a pus la dispoziție pentru culegerea de date a fost diferit în funcție de regimul mamelor. Pentru regimul semideschis și închis, interviurile au avut loc în două birouri care au oferit condiții optime de liniște și confidențialitate (în încăperea au fost doar respondenta și cercetătoarea), însă pentru regimul deschis, spațiul alocat a fost o încăperea de aproximativ 4 mp. situată lângă poarta de acces în secție, locație unde angajații responsabili cu paza ar fi putut auzi conversația chiar dacă ușa era închisă. Din acest motiv, cele două interviuri realizate la regim deschis au fost cele mai scurte (aproximativ 15 minute). Durata medie a celorlalte a fost de aproximativ 40 de minute, cele mai lungi având ca respondente mamele de la regim închis, cărora caracteristicile regimului le limitează activitățile și timpul petrecut în afara camerei și care au spus că

¹ În varianta extinsă a studiului este detaliată și analizată comparativ experiența maternității în România (Penitenciarul Târgșor) și Mexic (Centrul de reintegrare socială pentru femei Sfânta Marta – Mexico City) și sunt prezentate diverse alte teme, precum relația mamei încarcerate cu partenerul / partenerii cu care are copii, efectele încarcerării mamei asupra creșterii și dezvoltării copilului, strategiile adoptate de aceasta pentru a fi prezentă chiar și de la distanță în viața familiei și în special a copiilor etc.

participarea la cercetare le-a făcut plăcere pentru că au avut ocazia să iasă din camera unde „se plictiseau”. Interviuurile nu au fost întrerupte și doar unul a fost incomplet, răspunsul pentru o serie de întrebări fiind „nu mai știu / nu îmi aduc aminte”.

Tabelul nr. 1

Profilul respondenților realizat în baza declarațiilor proprii

Nr. respondență	Infracțiunea comisă	Nivel de educație	Stare civilă	Vârsta la prima naștere în detenție	Regim de executare
R1	Trafic de droguri	4 clase	Concubinaj	31	Semideschis
R2	Furt	4 clase	Concubinaj	27	Închis
R3	Operațiuni bancare frauduloase	Studii superioare	Căsătorită	37	Semideschis
R4	Tălhărie (minoră la comiterea faptei)	5 clase	Concubinaj	19	Semideschis
R5	Omor	8 clase	Căsătorită	36	Închis
R6	Furt	2 clase	Concubinaj	29	Semideschis
R7 (incomplet)	Rele tratamente aplicate minorului	4 clase	Concubinaj	40	Închis
R8	Furt	Neșcolarizată	Concubinaj	27	Semideschis
R9	Trafic de minori	2 clase	Căsătorită	30	Semideschis
R10	Omor	12 clase	Căsătorită	27	Închis
R11	Omor	12 clase	Căsătorită	24	Semideschis
R12	Furt	10 clase	Concubinaj	32	Închis
R13	Evaziune fiscală	Neșcolarizată	Concubinaj	42	Închis
R14	Trafic de droguri	2 clase	Concubinaj	36	Semideschis
R15	Omor	9 clase	Concubinaj	28	Deschis
R16	Furt	5 clase	Necăsătorită	36	Semideschis
R17*	Tălhărie	8 clase	Necăsătorită	21	Semideschis
R18*	Furt	2 clase	Căsătorită	29	Închis
R19*	Tălhărie	Neșcolarizată	Căsătorită	26	Închis
R20*	Furt	3 clase	Concubinaj	23	Închis
R21*	Tălhărie	3 clase	Concubinaj	32	Semideschis
R22*	Tălhărie	Neșcolarizată	Concubinaj	36	Deschis
R23*	Înșelăciune	9 clase	Concubinaj	26	Închis

* respondență care a rămas din nou însărcinată în perioada întreruperii pedepsei.

Prin intermediul întrebărilor de cercetare (Cine sunt femeile care devin mame pe perioada detenției? Care sunt motivele pentru care au decis să aibă un copil în timp ce sunt private de libertate? Care sunt condițiile de locuit pentru mame și copii în penitenciar? Ce se întâmplă cu copiii acestor femei după ce sunt despărțiți

de mamă?), s-a urmărit modul în care respondentele definesc și explică situațiile lor de viață fără a avea ipoteze *a priori*. Pentru clarificări în ceea ce privește chestiunile administrative (care este numărul de locuri disponibile în secția Mama și copilul?, când a avut loc ultima renovare? etc.), dar și pentru a cunoaște poziția instituției față de situația femeilor din Penitenciarul Târgșor devenite mame în detenție (cum apreciază condițiile existente în secția special amenajată pentru mame, care ar putea fi motivele pentru care unele mame aleg această secție și nu întreruperea pedepsei, cât de frecventă este depresia postnatală și cum se intervine în cazul ei etc.), a fost realizat un interviu semistructurat cu un reprezentant al sectorului reintegrare socială al unității, iar pentru înțelegerea contextului legislativ s-a recurs la analiza de documente sociale (legi).

PROFILUL FEMEII CARE ADUCE PE LUME UN COPIL ÎN TIMPUL UNEI PEDEPSE PRIVATIVE DE LIBERTATE

Centralizând caracteristicile femeilor devenite mame pe durata condamnării, s-a construit un profil bazat pe cele mai frecvent întâlnite situații, extrase din răspunsurile acestora.

Această femeie, de obicei, nu se află la prima condamnare și are în medie 30 de ani la prima naștere în detenție (cea mai tânără, 19 ani și cea mai în vârstă, 40). Deși născut după condamnare, copilul său este conceput în libertate, înaintea reținerii, fără o planificare familială prealabilă și mai are cel puțin un frate sau o soră mai mare. Femeia provine din mediul urban, a abandonat școala înainte de finalizarea ciclului primar sau chiar la terminarea acestuia, iar înaintea intrării în penitenciar nu desfășura activități lucrate. Are o condamnare medie de 6 ani (cea mai mică fiind de 1 an și 6 luni și cea mai mare 16 ani) și cel mai frecvent a comis o infracțiune împotriva patrimoniului (furt sau tâlhărie). Întreține o relație de concubinaj cu tatăl ultimului său copil, bărbat care la rândul său are antecedente penale, însă la momentul culegerii de date se afla în libertate. În familia sa de origine mai sunt persoane care au fost sancționate penal.

CONCEPȚIA

Un număr de 19 respondente din totalul de 23 erau însărcinate la momentul reținerii, însă doar unele dintre ele aflaseră de sarcină, majoritatea fiind înștiințate în urma controlului medical efectuat la intrarea în penitenciar. Acestea susțin că vestea le-a creat în primul rând surprindere și îngrijorare, dar mai apoi au simțit și bucurie, apărută mai mult ca o datorie morală față de copil: „*nu mă așteptam să fiu însărcinată... m-am bucurat, ce să fac?*” (R21), „*m-am speriat puțin dar am zis că să fiu mamă e ceva normal și m-am liniștit*” (R4).

Deși concepția a avut loc după comiterea infracțiunii, în unele cazuri chiar după începerea procesului penal, femeile a căror sarcină a fost una planificată, reprezentând aproximativ un sfert din totalul respondentelor, susțin că nu au luat în considerare posibilitatea de a fi condamnate, iar motivele pentru care și-au dorit un copil au fost aceleași cu cele pe care le au în general cuplurile care decid acest lucru. Desfășurarea lentă a procesului a menținut vie speranța achitării, dar și nevoia de a trăi ca și când amenințarea închisorii nu ar exista: „*fiind un proces așa de lung, noi am zis că viața merge înainte*” (R5), „*n-am știut ce o să urmeze, eu credeam că mă achită pentru că dacă 5 ani nu s-a întâmplat nimic...*” (R10). În rândul acestora, vestea sarcinii a fost primită cu bucurie și multă lejeritate, chiar dacă se aflau într-o situație juridică incertă: „*pentru soț este primul copil și l-am văzut foarte emoționat, ne-am bucurat amândoi*” (R5). Grijile par a fi relaționate în primul rând cu apariția unei sarcini neplanificate, apoi cu probabilitatea de a fi condamnate la pedepse privative de libertate, edificatoare în acest sens fiind reacțiile femeilor care nu își planificaseră sarcina, dar au aflat de ea înaintea reținerii: „*am reacționat rău, știam că o să vin la pușcărie*” (R12), „*m-am speriat, m-am agitat dar tatăl mi-a spus că se ocupă familia lui de copil*” (R23). Deși sunt supuse unui risc similar de încarcerare, spre deosebire de primele, acestea își calculează realist șansele de a fi condamnate și manifestă îngrijorare la aflarea veștii că vor avea un copil.

Un rol important în decizia de a păstra sarcina îl au partenerii respondentelor, majoritatea susțin că ei au fost cei care le-au încurajat, spunându-le că își doresc copilul. Altele invocă frica de consecințele fizice ale avortului: „*era prima mea sarcină... mi-a fost frică pentru sănătatea mea*” (R4) și de condițiile improprie în care procedura ar putea avea loc într-un spital penitenciar: „*dacă făceam avort la Rahova puteam să mă îmbolnăvesc, acolo fac avort toate sidoasele. Credeți că dezinfectează aparatele?*” (R14).

O singură respondentă a rămas însărcinată în urma vizitei intime (R11). Aceasta și-a cunoscut partenerul pe durata arestului preventiv, atunci când au coincis într-o sală de judecată. Au început să corespundă prin scrisori și la scurt timp s-au căsătorit în penitenciarul unde el își desfășura pedeapsa, eveniment după care a avut loc prima și singura vizită intimă. În acest caz, copilul a fost planificat și dorit de ambii părinți.

STAREA DE GRAVIDITATE ȘI NAȘTEREA

Cu excepția femeilor care au născut în libertate pe durata procesului și imediat după condamnare au făcut cererea de amânare a executării pedepsei, în număr de trei (R1, R12, R13), restul au parcurs perioada de sarcină, cel puțin parțial, în regim privativ de libertate. Doar o respondentă a susținut că nu a primit asistența medicală cuvenită: „*perioada de sarcină a fost groaznică. Nu mi-au făcut*

un control pe toată perioada sarcinii, cabinetul e groaznic și sărac, nu este doctor, am cerut să îmi dea rețetă să cumpăr din banii mei pastilele pentru sarcină și nu mi-a dat... Eu acasă mergeam la medic particular și îmi făceam ecograf, aici nimic” (R14), restul au considerat că au avut parte de asistență medicală mulțumitoare constând în controale, ecografiile și rețetă pentru vitamine și acid folic. În unele cazuri medicamentele au fost plătite din surse proprii, dar majoritatea susțin că le-au primit din rezerva unității. Pentru că Penitenciarul Târgșor dispune de un cabinet medical care oferă numai servicii de bază, în vederea efectuării investigațiilor specifice perioadei de sarcină, viitoarele mame sunt transportate până la Spitalul Penitenciar Rahova, iar la momentul intrării într-o 36-a săptămână de sarcină sunt transferate aici pentru monitorizare permanentă.

Spre deosebire de asistența medicală, care în viziunea majorității a fost similară celei de care ar fi avut parte în libertate, hrana femeilor gravide este văzută ca fiind „proastă, la fel ca cea a tuturor femeilor din Penitenciarul Târgșor” (R23). Conform reglementărilor, unitatea are obligația de a încadra numărul de calorii aferent fiecărei zile între minimul și maximumul prevăzut de Ordonanța 26/1994. În cazul gravidelor, intervalul este între 2 500 și 4 035. Respondentele, recunosc faptul că, în sarcină, au primit „mâncare de regim” și supliment caloric, ele nu aduc critici cantității de mâncare, ci calității ei: „mâncarea e la fel de proastă ca cea pentru bolnave, cică dă un supliment, o bucățică de brânză stricată și o cană de lapte expirat” (R17) și spun că sursa lor de alimente în sarcină a fost pachetul de acasă dar mai ales magazinul din incinta penitenciarului, la care prețurile „sunt duble față de cele din supermarket” (R5). Coroborând afirmațiile celor mai multe dintre ele, magazinul ar fi „o afacere” susținută involuntar de eforturile financiare ale familiilor persoanelor private de libertate în general, dar mai ales ale familiilor femeilor gravide, care sunt nevoite să cumpere produse la suprapreț pentru a-și completa alimentația.

Respondentele care avuseră cel puțin o sarcină petrecută în libertate spun că poftele, dar mai ales stările de rău specifice sunt mai greu de suportat în mediul penitenciar din cauza stresului, asocierii cu persoane străine și a condițiilor de locuit improprie pentru o gravidă: „grea, foarte grea... [perioada de sarcină] îmi aduc aminte la prima mea sarcină, vomam și îmi era rău, dar nu ca aici, stresul m-a făcut să îmi fie mai rău decât mi-ar fi fost afară. Mirosul ăsta de pușcărie mă făcea să vomit, țipetele femeilor mă amețeau mai rău” (R8).

Cei din jur par a fi mai atenți cu femeile însărcinate, cu excepția respondentelor R14 și R21; acestea spun că s-au simțit „un pic” mai protejate, au primit un tratament aparte: „când o femeie e însărcinată, se poartă mai frumos și cadrele și alte colege” (R18) și chiar mici favoruri atunci când sarcina a început să se observe: „toata lumea s-a purtat frumos cu mine, la magazin dacă aveam nevoie m-au scos chiar dacă nu era ziua mea de ieșit” (R6), „am fost băgată într-o cameră bună” (R11).

Legislația prevede două tipuri de întreruperi ale condamnării în cazul viitoarelor mame, prima este solicitată pentru naștere în libertate, apoi, pe baza certificatului de naștere al copilului, poate fi solicitată a doua, pentru creșterea copilului până la vârsta de un an (art. 592 NCPP). Fragmentarea timpului petrecut în afara penitenciarului produce disconfort femeilor cărora li s-a permis să nască în libertate iar după externarea din spital au fost nevoite să revină în penitenciar până la aprobarea cererii pentru a doua întrerupere. Acestea sunt nemulțumite de faptul că trebuie să aleagă între a lua copilul cu ele în detenție și a-l lăsa cu tatăl sau familia la doar câteva zile de la naștere și susțin că niciuna dintre aceste opțiuni nu este favorabilă celui mic.

Pe lângă femeile care au solicitat instanței întreruperea pedepsei pentru a naște în libertate, au fost întâlnite trei cazuri în care viitoarele mame au decis să nu facă o astfel de cerere, deși întruneau condițiile. Acestea (R7, R8, R20), susțin că nu a fost o alegere ușoară, ci una de sacrificiu, făcută cu consultarea familiei, pentru a nu-i împovăra cu responsabilitatea financiară a unei nașteri în libertate: *„din cauza banilor... Trebuie bani la o naștere și noi nu aveam... Mi-a spus și soțul și soacra să rămân să nasc la penitenciar”* (R20). Deși serviciile medicale aferente nașterii sunt gratuite indiferent dacă femeia gravidă este sau nu asigurată, în rândul respondentelor apare îngrijorarea provocată de suma de bani pe care *„trebuie”* să o dea personalului medical care supraveghează nașterea copilul. Din considerente financiare, opțiunea nașterii în penitenciar a fost luată în calcul de mai multe respondente care după ce au fost informate de alte deținute despre faptul că familia nu le poate vizita pe durata spitalizării și nimeni apropiat nu le va putea fi alături în timpul nașterii, au hotărât să solicite instanței întreruperea executării pedepsei: *„mi-a zis o colegă că mama nu poate intra în salon cu mine la naștere dacă nu fac întrerupere... Am născut afară... aș fi murit de frică singură”* (R4).

Pentru femeile care din varii motive (alegere personală – R7, R8 și R20, cerere respinsă – R10, condiții neîndeplinite pentru solicitare – R2 și timp insuficient pentru aprobare – R3 și R15), nu au beneficiat de întreruperea pedepsei pentru naștere în libertate, acest moment a avut loc la Maternitatea Giulești din capitală. Toate mamele l-au prezentat ca fiind foarte emoționant, chiar dacă a existat disconfortul supravegherii permanente care în unele cazuri a fost percepută ca fiind ușor exagerată: *„au stat doi gardieni la ușă mereu, mă păzeau să nu fug dar cum să fug când eu am vrut să nasc acolo? și eram și operată... nici dacă aș fi vrut să fug nu puteam”* (R8).

Comportamentul personalului medical este văzut de respondente ca fiind *„omenos”*, experiențele contrare fiind rare. Regretul exprimat de femei în legătură cu nașterea este doar acela că familia, deși a venit la spital, a putut vedea doar copilul, nu și pe mamă: *„cel mai rău a fost că soțul era la ușă dar nu avea voie să intre să mă vadă, a văzut doar băiatul... nu știu dacă regula asta are sens”* (R3).

Respondentele mărturisesc că au suferit de depresie postnatală și cred că aceasta a reprezentat una dintre cele mai grele perioade ale traseului execuțional, perioadă în care majoritatea au avut nevoie de consiliere psihologică.

Urmărind linia temporală, se observă că instalarea depresiei coincide cu perioada dintre cele două tipuri de întrerupere a pedepsei. După ce a dat naștere, femeia se întoarce în mediul penitenciar, unde așteaptă decizia instanței în ceea ce privește solicitarea întreruperii pentru creșterea copilului. Greutatea emoțională a momentului reiese din intersecția mai multor factori: schimbările hormonale firești după sarcină, incertitudinea rezolvării favorabile a cererii pentru următoarea întrerupere, disconfortul nașterii „*cu doi gardieni la ușă*” și interdicția de a fi vizitate de familie pe perioada spitalizării.

PRIMUL AN CU MAMA

Secția Mama și copilul cuprinde două camere cu câte patru paturi, dar spațiul permite ca, la nevoie, numărul de paturi să fie suplimentat. Un reprezentant al penitenciarului susține că în medie aici își cresc copiii în jur de 3–4 femei pe an, însă acestea „*vin și pleacă*”, fiind puține cazurile în care o mamă își petrece tot anul în secție. În opinia reprezentantului unității, condițiile oferite mamelor sunt decente, „*mai mult chiar decât strictul necesar... unele nu au nici acasă ce au aici*”. Există spălătorie, baie cu apă caldă nonstop, spațiu pentru gătit, cuptor cu microunde, sterilizator, frigider și o curte separată de cea a populației generale amenajată cu tobogan, masă și scaune. Totul este decorat cu personaje din desene animate, iar ultima renovare avusese loc cu aproximativ trei ani în urmă, în 2015.

Culegerea de date a inclus toate femeile care în anul 2018 se aflau în Penitenciarul Târgșor și deveniseră mame pe durata condamnării, indiferent de timpul scurs de atunci, astfel, respondentele au descris experiența lor în secția Mama și copilul la momente diferite, cuprinse între anul 2011 și 2017, ceea ce explică diferențele dintre mărturisirile lor.

Cea mai îndepărtată experiență, cea din 2011, este a unei respondente (R20) care apreciază că la acel moment în secție „*era foarte urât*” și nu exista apă caldă, mamele fiind nevoite să încălzească apa. Din aceste motive și pentru că în urma unui control medical, i s-a spus că este suspectă de hepatită „*luată, din spital de la Rahova*”, femeia s-a adresat CEDO și a avut câștig de cauză urmând să primească despăgubiri. După câteva luni la Mama și copilul, deși ar fi vrut să rămână în penitenciar din rațiuni financiare, aceasta a decis să ceară întreruperea pedepsei și să meargă acasă. Aceași respondentă a revenit în secție în 2013 după ce a născut al doilea copil și mărturisește că a întâlnit condiții similare. După a treia naștere, în 2017, tot ea, spune despre secție: „*era foarte ok, curat, apă caldă, totul bine...*”, semn că renovarea din anul 2015 a remediat cel puțin o parte din probleme. Părerile mamelor sunt diferite nu numai în funcție de anul ocupării secției, ci și de

anotimp și de condițiile existente în camerele populației generale: „când am fost eu la Mama și copilul (începutul anului 2015) erau patru mame, una cu cererea respinsă, alta că nu avea unde merge cu copilul, numai cazuri așa. Nimeni nu stătea de plăcere acolo, nu sunt condiții” (R15), „camerele erau mai rele ca ale noastre de pe secție.” (R8), „erau condiții bune în vara lui 2017” (R2), „era frig și șobolani...” (R17).

Deși reprezentantul unității apreciază că rămânerea mamelor în secție „nu este alegerea lor”, ci a instanței care le respinge cererea de întrerupere, majoritatea respondentelor spun că au luat în considerare să stea tot anul în secția Mama și copilul din rațiuni financiare, dar și pentru a nu-și amâna liberarea, anul de întrerupere fiind un an care nu se calculează ca executat, însă motive precum dorința de a nu aduce noul născut în penitenciar („copilul meu nu are nici o vină, nu are de ce să stea nici un minut în pușcărie” R23), posibilitatea de a petrece timp cu toți copiii („am vrut să plec acasă pentru că mai aveam și alți copii și am stat cu toți nu numai cu cel mic” R16), condițiile neconforme de locuit și lipsa persoanelor de ajutor („nu sunt condiții iar acasă mă mai ajută soțul și soacra” R5), grija pentru acomodarea copilului cu întreaga familie („m-am gândit și să îmi cresc copilul aici... dacă nu ieșeam pe întrerupere acum terminam pedeapsa, dar m-am sfătuit cu mama și ea mi-a zis să vin acasă că altfel copilul o să se obișnuiască numai cu mine și o să fie foarte greu la un an când îl dau acasă” R6), limitele sistemului în ceea ce privește situațiile particulare („nu am avut piept și laptele praf pe care mi-l dădeau era puțin și copilul meu nu îl primea. Într-o lună luase în greutate doar 400 de grame și mi-a zis doctorul mai bine să merg acasă ca să pot să am grijă cum trebuie de el și de aceea am plecat pe întrerupere” R15) și depresia postnatală („după ce am născut am făcut o depresie și de la ea am pierdut laptele... Acasă a fost mai bine chiar dacă am pierdut anul” R9), le-au determinat să facă cererea pentru cel de-al doilea tip de întrerupere (imediat după naștere sau după câteva luni petrecute în secție). O singură respondentă din cele 23 participante la studiu a locuit cu copilul un an întreg în secția Mama și copilul (R10), aceasta fiind singura căreia instanța i-a respins cererea de întrerupere din cauza infracțiunii comise (uciderea primului copil).

Despre copii aflăm de la personalul penitenciarului că figurează înscriși în comunitatea din Aricești, județul Prahova, singurele drepturi primite de mamă pentru ei fiind suplimentarea dreptului la vizită, asistență medicală, vaccinările din schema națională, o cantitate zilnică de lapte praf în funcție de vârsta copilului și un scutec pe zi. Scutecul sunt suplimentate de ONG-urile care donează mamele și alte produse pentru copii (șampon, ulei, pudră etc.). Chiar și așa, mamele consideră că ceea ce primesc de la penitenciar este insuficient pentru creșterea copilului: „dădeau un bax de pampers la 2 săptămâni și nu era de ajuns, trebuia să cumpăr... mamele nu pot munci și era greu cu banii” (R17), „nu se dădeau pampers, foloseam celofan... lapte praf se dă 12 lingurițe la 24 de ore și nu e suficient” (R20). Aceste condiții le determină pe femeile care credeau că rămânând în secție

împreună cu copiii vor face „*economie*”, să solicite întreruperea pedepsei odată ce realizează că beneficiile obținute pentru copil sunt minime. Se ajunge astfel la un compromis: „*am făcut întrerupere dar mai puțin, nu un an...*” (R20).

În conformitate cu regulamentul penitenciar, programul zilnic al femeilor din secția Mama și copilul este stabilit de către medicul penitenciarului. Respondentele susțin că nu li s-a impus un program anume, singura obligație era să aibă grijă de copil. Din afirmațiile lor nu reiese că s-ar fi susținut între ele pe durata conviețuirii în secție ci dimpotrivă, pentru că majoritatea ajung acolo doar pentru scurt timp, interesul pentru desfășurarea armonioasă a interacțiunii zilnice este scăzut: „*erau șase femei acolo care se certau între ele și se purtau urât cu copiii*” (R17), mai mult, o respondentă susține că și-a găsit copilul „*zgâriat pe față*” însă a preferat să nu comenteze incidentul cu kolegele pentru a evita „*un scandal*” (R20).

Aproape de finalul perioadei petrecute de copil în penitenciar, dacă părinții doresc integrarea acestuia în familie, asistentul social al unității sesizează Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC) din localitatea de domiciliu a mamei pentru a efectua o anchetă socială în urma căreia se va stabili domiciliul copilului după separare (în cazul în care familia nu dorește sau nu are posibilitatea materială de a îngriji copilul, acesta va fi preluat de DGASPC). Singura respondentă la domiciliul căreia s-a realizat o anchetă socială a fost R10, care a solicitat integrarea minorului în familie odată cu părăsirea secției Mama și copilul. Deoarece toate celelalte respondente au mers acasă măcar câteva luni înainte de împlinirea vârstei de un an a copilului, iar integrarea în familie nu a avut loc în urma separării de mama rămasă în mediul penitenciar, ancheta socială nu a putut fi solicitată de către asistentul social al penitenciarului, decizia de a anunța sau nu DGASPC că urmează să revină în penitenciar și vor lăsa minorul în grija familiei rămânând mamelor.

Toate respondentele povestesc despre perioada întreruperii că au petrecut-o alături de familie, o atenție specială primind nou-născutul, dar și ceilalți copiii, a căror relație cu mama s-a văzut serios afectată de timpul petrecut la distanță. Deși cad de acord asupra faptului că anul întreruperii „*a fost cel mai rapid an*” (R11), experiențele și trăirile lor au fost foarte diferite, de la bucuria eliberării temporare de restricțiile mediului penitenciar: „*m-am bucurat de tot ce mi-a oferit viața*” (R5), la încercarea de a-și demonstra nevinovăția: „*am fost la Acces Direct la detectorul de minciuni și și-au dat seama cei de acolo că nu mint, aparatele au spus că nu mint...*” (R19) și pregătirea întoarcerii: „*mi-a prins foarte bine întreruperea asta pentru că am avut timp să fac lucruri la care nu m-am gândit în timpul procesului. Am fost cu fata la psiholog ca să treacă mai ușor peste ce va urma. E adolescentă și stau cu frică să nu intre în depresie, să nu intre în anturaje, să nu se ia cineva de ea. Am vrut să fac tot posibilul să o las pregătită*” (R3).

În timp ce unele respondente susțin că a fost o perioadă apăsătoare, cu sentimente mixte pentru că știau că libertatea lor este doar temporară („*mi-am dorit să vin să îmi fac pedeapsa. Tot timpul mă gândeam că trebuie să mă întorc. Nu*

eram chiar liberă deși eram acasă”, R4), aproximativ o treime au decis să rămână din nou însărcinate pentru a-și prelungi perioada de timp petrecută acasă: „am zis să mai stau acasă că e și copilul mic și să îi dau sân și am rămas intenționat însărcinată, să scap... Eram obișnuită acasă, îmi venea să plâng când mă gândeam că trebuie să îmi las copiii și să mă întorc. Când m-am întors din pușcărie pe întrerupere, băiatul cel mare se ferea de mine, m-a uitat, a trebuit să îl păcălesc cu dulciuri ca să vină la mine în prima zi. Bărbatul nu stă el fără femeie, mă gândeam și la asta și am zis că mai fac un copil și gata” (R17). Mamele acestor copii, supranumiți „copii de scuză” de către una dintre participantele la studiu, admit faptul că inițiativa a fost a lor, însă adaugă că s-au consultat cu soții / concubinii iar aceștia le-au aprobat propunerea. Ele sunt aspru criticate de restul respondentelor care consideră că acest comportament este un mod de a profita de copil și „o idee foarte proastă pentru că dacă pedeapsa e mare, copilul nu își mai recunoaște mama când se întoarce. Mama pierde multe din viața copilului” (R12). Odată întoarse în detenție, femeile în cauză privesc decizia prelungirii întreruperii printr-o nouă sarcină dintr-o altă perspectivă: unele au doar îndoieli asupra alegerii făcute, recunoscând faptul că au gândit egoist: „atunci am considerat că așa e mai bine pentru mine” (R21), în timp ce altele simt profunde remușcări: „mai bine nu rămâneam însărcinată ca să nu mai chinui copiii. Aș vrea să mă ierte pentru că știu că le-am greșit” (R22), „nu am avut cap și minte să îmi fac pedeapsa. Am vrut să mai stau acasă să am eu grijă de ei, am avut momente de negândire și de frică... Nu am găsit putere să mă opresc. Și dacă nu eram în situația asta făceam copii dar nu pe toți, recunosc” (R19). Deși doar șapte din cele 23 de participante la studiu au recurs la această metodă de evitare a întoarcerii în regim privativ de libertate, numărul copiilor concepuți de acestea în timpul întreruperii (17 copii) este apropiat de cel al copiilor aflați în pântecul mamei la intrarea în penitenciar (19 copii)².

DESPĂRTIREA

Întreruperea pedepsei se acordă de către instanță în baza certificatului de naștere al copilului, pentru un an de la naștere, ceea ce face ca data la care mama trebuie să se întoarcă în penitenciar să coincidă cu data primei aniversări a copilului. Relatările despre momentul separării sunt descrise folosindu-se cele mai dure cuvinte: „groaznic”, „sfâșietor”, „trist”, „greu”, „am fost dărâmată”, „mi s-a rupt sufletul”, „soțul a rămas distrus”, iar faptul că cele două date coincid face ca trăirile negative ale mamei să se amplifice: „era de ziua celui mic. Așa s-au gândit cei care au făcut legea, să ne oblige să ne părăsim copiii fix de ziua lor,

² Totalul de 23 de mame este compus din 19 femei care au intrat însărcinate în penitenciar (șapte dintre ele au devenit din nou mame în timpul întreruperii pedepsei – R17, R18, R19, R20, R21, R22, R23), trei care născuseră pe durata procesului, cu puțin timp înainte ca instanță să dea hotărârea condamnării (R1, 12, 13) și una care a rămas însărcinată în timpul vizitei intime (R11).

când împlinesc un an și trebuie ruptă turta. Cine a făcut legea nu are copii. Cum să ne distrugă așa?” (R14).

La momentul întreruperii pedepsei, respondentelor li s-a pus în vedere data la care trebuie să revină în detenție pentru a-și relua pedeapsa, așa că o parte s-au prezentat singure la poarta penitenciarului: „*am venit singură cu bagajul și am sunat la poartă și înainte să deschidă, mă uitam la drum..., știam că odată ce se deschide poarta o să fiu iar închisă*” (R11), altele au contactat din proprie inițiativă organele de poliție din localitatea de domiciliu pentru a efectua deplasarea împreună cu acestea: „*când a făcut un an, mă rugam să nu vină după mine chiar în ziua aia și nu au venit iar a doua zi, am sunat eu și m-am predat*” (R9), iar cele mai multe au așteptat acasă venirea organelor de poliție: „*la ora 5 dimineața mi-a bătut poliția în ușă și m-a luat*” (R12). Mamele susțin că lucrătorii de poliție au dat dovadă de înțelegere față de situația lor și le-au acordat timpul necesar pentru a face ultimele pregătiri, pentru a hrăni ultima dată copilul la sân și pentru a-și lua rămas bun de la familie.

Drumul până la penitenciar și primele zile după revenire sunt descrise ca fiind pline de gânduri și tristețe: „*la întoarcere plângeam și mă gândeam la copii și calculam câți ani o să aibă fiecare când termin pedeapsa*” (R18), „*am visat și încă visez mult copilul. În primele zile nu conștientizam că nu mai sunt cu el, parcă îl și auzeam plângând. Sunam acasă în fiecare zi...*” (R4). În timp ce unele femei au încercat să se automotiveze: „*mă gândeam că mai am 3 ani până la comisie și mi-am făcut planul să muncesc, să nu mă gândesc că sunt închisă și să câștig zile să merg acasă*” (R9), altele susțin că: „*am intrat în delăsare și depresie... nu vă puteți imagina... E sfâșietor să îți lași copilul de ziua lui*” (R5), „*am fost atât de demoralizată la întoarcere că nu mă mai puteam opri din plâns. Am vorbit mult cu doamna psiholog ca să ies din criză*” (R23).

Analizând dorințele mamelor la revenirea în mediul penitenciar, se constată un paradox în ceea ce privește trecerea timpului. Acestea pleacă spre penitenciar dorindu-și ca timpul „*să treacă repede*” numai pentru ele, nu și pentru cei rămași acasă; pe ei, în special pe copii, ar vrea să îi regăsească neschimbați (neatinși de trecerea timpului) atunci când se vor întoarce, ca și când perioada condamnării ar putea fi transformată într-o buclă personală pe linia temporală comună a familiei.

Singura respondentă pentru care despărțirea a avut loc la plecarea copilului din penitenciar odată cu împlinirea vârstei de un an, nu prin întoarcerea sa din întrerupere, spune că a fost conștientă că „*mai mult de un an ar fi fost prea mult*” deoarece copilul „*s-ar fi obișnuit cu penitenciarul*” (R10), așa că a văzut separarea ca un aspect pozitiv pentru dezvoltarea copilului.

După întoarcerea mamei în penitenciar, copiii, atât cei născuți înainte de condamnare, cât și cei născuți pe durata detenției, sunt lăsați cel mai frecvent în grija bunicii paterne (aceasta este persoana preferată de mame pentru instituirea plasamentului familial) și a tatălui ca responsabil secund. Doar în două cazuri tatăl își asumase singur această responsabilitate (R9 și R19). Alte persoane desemnate

de mame ca îngrijitori ai copiilor sunt bunica maternă, cumnata (sora soțului) și nora. Deși în debutul culegerii de date nici o respondentă nu a menționat că și-ar fi lăsat copiii mici în grija copiilor mai mari, în decursul interviurilor mamele au lăsat să se înțeleagă că fetele lor mari (dar încă minore) sunt implicate în creșterea și îngrijirea fraților mai mici („*ajută și ele, se cresc unul pe altul*” R19). Numărul femeilor care au lăsat copiii într-o formă de îngrijire oferită de stat este de trei (R7, R21, R22), iar copiii mai mari ai respondentelor R21 și R22 se află într-un centru de detenție pentru minori.

Din spusele respondentelor la studiu, cea mai întâlnită formă de îngrijire a copiilor rămași acasă este plasamentul familial, care oferă persoanei desemnate ca responsabilă de copil pe durata absenței mamei dreptul la o sumă lunară de 600 lei pentru îngrijirea acestuia. Opinia instituției este că principalul motiv pentru care majoritatea copiilor femeilor private de libertate ajung în plasament familial nu este dorința mamei de a oferi minorului siguranță, ci condiția economică precară a familiei care profită de prilej pentru a obține o sursă constantă de venit. Această constatare este parțial confirmată de respondente, care nu neagă importanța ajutorului financiar, însă susțin că au făcut formalitățile în principal „*de frica statului*”, îngrijorate fiind că în perioada în care vor fi private de libertate, DGASPC va constata lipsa lor și ar putea să „*ia copiii*”. Mamele au adus în discuție faptul că instituțiile statului nu le susțin în rezolvarea problemelor personale, ba mai mult, uneori le îngreunează situația: „ *aici degeaba mă zbat, nu pot face nimic. Nu mă ajută statul deloc, dar dacă nu mă ajută măcar să mă lase în pace, nu să vină să îmi ia copiii*” (R20).

Doar în cazul copiilor care la împlinirea vârstei de un an se află în secția Mama și copilul este obligatorie implicarea DGASPC. Înaintea separării de mamă, asistentul social anunță instituția și colaborează cu aceasta în vederea realizării formalităților care asigură copilului o situație clară din punct de vedere locativ, dar și al îngrijirii (reintegrare în familie, plasament familial sau instituțional). Femeile cărora instanța le aprobă cererea de întrerupere a pedepsei nu au obligativitatea ca, înainte de întoarcerea în detenție, în cazul în care tatăl nu își asumă responsabilitatea față de copil iar acesta este lăsat în grija rudelor, să anunțe DGASPC despre situația lor pentru efectuarea demersurilor legale. Astfel, o parte dintre copiii respondentelor sunt lăsați acasă cu îngrijitori non-parentali „*pe procură*” sau fără nici o formă oficială de delegare a responsabilităților. Deși DGASPC nu are un program special de monitorizare a copiilor femeilor private de libertate, nici în timpul întreruperii pedepsei, când aceștia sunt împreună cu mama la domiciliu, nici după revenirea ei în mediul penitenciar, instituția poate interveni în cazul în care sunt semnalate situații de risc, fapt ce pare a le îngrijora pe mamele mai mult decât respectivul risc, pe care îl consideră supraevaluat de lucrătorii statului în baza preconcepțiilor existente despre persoanele care au comis infracțiuni.

CONCLUZII

În România, contactul cu mediul privativ de libertate al copilului născut pe perioada detenției mamei este evitat prin prevederile legislative care permit femeii întreruperea executării pedepsei pentru nașterea și apoi pentru creșterea acestuia în libertate până la vârsta de un an. În urma studiului, se poate spune că, ținând cont de momentul concepției (înaintea intrării în penitenciar) și de lipsa de planificare a sarcinii, maternitatea primară survenită în timpul condamnării la o pedeapsă privativă de libertate nu este o strategie de eludare a pedepsei. Strategică este însă concepția care are loc în timpul întreruperii pedepsei pentru creșterea copilului. În urma acesteia, numărul copiilor născuți pe durata detenției mamei devine aproape dublu.

Timpul petrecut acasă, în libertate, dorința de a fi în continuare ele cele care își îngrijesc copiii, preocuparea pentru menținerea relației de cuplu, greutatea momentului despărțirii și disconfortul întoarcerii în regim penitenciar determină folosirea prevederilor legale în mod egoist, prin planificarea unei noi sarcini care reprezintă angajarea familiei pe termen lung la plata unor costuri substanțiale (economice, sociale, emoționale), puse în umbră de câștigul personal imediat. Raționamentul femeilor implică atât autoexcluderea (cel puțin fizică) din primii ani de viață ai copiilor astfel născuți, cât și delegarea sarcinilor de întreținere, îngrijire și educație unor persoane neimplicate în decizia concepției, lăsând pe umerii acestora o responsabilitate uneori copleșitoare. Copiii mai mari, născuți înaintea detenției mamei, nu numai că vor crește în lipsa acesteia dar, dacă sunt fete, ele riscă preluarea atribuțiilor mamei, în special cea de îngrijire a fraților mai mici.

Ipoteza maternității egoiste este susținută și de lipsa unor servicii specializate de suport și a unor beneficii acordate de stat copiilor cu părinți în detenție și persoanelor în grija cărora rămân aceștia. Pentru că nu există obligativitatea ca părinții încarcerați să clarifice din punct de vedere legal situația copiilor rămași acasă cu un îngrijitor non-parental, nu numai că DGASPC nu are o statistică exactă a lor, ceea ce face ca orice formă de monitorizarea să lipsească, însă îi expune și unei duble vulnerabilități. Pe de o parte, aceștia nu pot fi reprezentați legal de îngrijitorul informal, deoarece acesta este doar un părinte simbolic, iar pe de alta, în cazurile de neglijență, îngrijitorul se poate sustrage, cel puțin parțial, răspunderii pentru că legal, nu era răspunzător de îngrijirea minorului. Departe de a simți statul ca pe un sprijin, femeile participante la studiu l-au adus în discuție doar ca organ de control de care se tem și a cărui corectitudine o pun sub semnul întrebării atunci când vine vorba de decizia prin care este dispusă separarea copilului de familie.

În ceea ce privește condițiile medicale pe timpul sarcinii și la momentul nașterii, din studiu reiese faptul că viitoarele mame au fost tratate similar femeilor aflate în libertate. Nemulțumirile lor apar la adresa unor reguli pe care le-au considerat nepotrivite pentru starea în care se aflau și a limitărilor specifice mediului privativ de libertate, care au făcut sarcina mai grea decât ar fi fost afară,

nu la adresa comportamentului personalului sau a lipsei de asistență pe fondul condiției de persoană condamnată.

Hrana, condițiile de locuit din secția Mama și copilul și faptul că ceea ce oferă penitenciarul nou-născutului nu este suficient pentru a-i acoperi nevoile sunt cele mai criticate aspecte ale maternității în penitenciar și totodată factori care determină solicitarea întreruperii pedepsei chiar și pentru femeile care, din motive economice dar și pentru a nu-și amâna liberarea, și-au dorit să rămână cu copilul în secție.

Mamele consideră că depresia postnatală și despărțirea de copil au fost cele mai dificile momente ale traseului execuțional.

Studiul maternității survenite pe perioada detenției atrage atenția asupra invizibilității copiilor cu părinți încarcerați (în statistici, în ceea ce privește monitorizarea, serviciile și beneficiile sociale) dar și asupra efectelor perverse ale legislației care, lăsând mama în libertate pentru creșterea copilului, fără o formă adecvată de supraveghere și consiliere, o pune în fața tentației de a procrea pentru a-și amâna întoarcerea în penitenciar cu fiecare nouă sarcină dusă la termen.

BIBLIOGRAFIE

1. Aebi, M.F. și Tiago, M.M. (2021). SPACE I – 2020 – Council of Europe Annual Penal Statistics: Prison populations. Strasbourg: Council of Europe.
2. Banciu, D., Dâmboeanu, C. și Puscas, M. (2016). Atitudini și percepții ale publicului față de pedeapsa cu închisoarea. *Revista Română de Sociologie*, 27, 3/4, p. 191–225.
3. Baranyi, G., Cassidy, M., Fazel, S., Priebe, S., Mundt, A. (2018). Prevalence of Posttraumatic Stress Disorder in Prisoners. *Epidemiologic Reviews*, 40(1), p. 134–145.
4. Bartelett, A. și Hollins, S. (2018). Challenges and mental health needs of women in prison. *British Journal of Psychiatry* 22(3), p. 134–136.
5. Benedict, R.W. (2009). *Giving back not giving up: Generativity among older female inmates*. Teză de doctorat. University of Tennessee. Disponibil: <https://core.ac.uk/download/pdf/268764268.pdf>. Accesat în 20.06.2021.
6. Borelli, J., Goshin, L., Joestl, S., Clark, J., Byrne, M. (2010). Attachment organization in a sample of incarcerated mothers: Distribution of classifications and associations with substance abuse history, depressive symptoms, perceptions of parenting competency and social support. *Attachment & Human Development*, 12, p. 355–374.
7. Briseno, M. (2002). Y como viven las mujeres reclusas junto con sus hijos e hijas?. *Ninas y ninos invisibles. Hijos y hijas de las reclusas* Institutul național al femeii (UNICEF). Disponibil: <https://observatorio-de-prisioneros.documenta.org.mx/archivos/126>. Accesat 21.12.2020.
8. Byrne, M., Goshin, L., Joestl, S. (2010). Intergenerational transmission of attachment for infants raised in a prison nursery. *Attachment & Human Development*, 12, p. 375–393.
9. Carlson, J. (2001). Prison nursery 2001: A five-year review of the prison nursery at the Nebraska Correctional Center for Women. *Journal of Offender Rehabilitation*, 33, p. 75–97.
10. Centrul de Cercetări Socio-Umane LUMEN (2017). *Percepția publică asupra sancțiunilor din România*. Disponibil la <https://usv.ro/perceptia-publica-asupra-sanctiunilor-din-romania-C2%A2nia-sondaj-de-opinie-an-ra-C2%A2ndul-locuitorilor-din-regiunea-de-nord-est/>. Accesat 14.11.2021.
11. Dallaire, D. (2007). Incarcerated mothers and fathers: A comparison of risks for children and families. *Family Relations*, 56, p. 440–453.

12. Dallaire, D., Wilson, L. (2009). The relation of exposure to parental criminal activity, arrest, and sentencing to children's maladjustment. *Journal of Child and Family Studies*, 19, p. 404–418.
13. Dâmboeanu C, Pricopie V, Thiemann A. (2021). The path to human rights in Romania: Emergent voice(s) of legal mobilization in prisons. *European Journal of Criminology*, 18(1): p. 120–139.
14. Dâmboeanu C, Ramakers AAT (2019) Prisoners' Perceptions About Postrelease Employment in Romania: Studying the Role of Human Capital and Labelling Factors in Explaining Optimism and Pessimism. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 63(2): p. 232–256.
15. Drake, D., Darke, S. și Earle, R. (2015). Prison Life, Sociology of: Recent Perspectives from the United Kingdom în *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, p. 924–929.
16. Durnescu, I. (2018). The Five Stages of Prisoner Reentry: Toward a Process Theory. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(8), p. 2195–2215.
17. Easterling, B. (2012). *Parenting Behind Bars: A Qualitative Study of Incarcerated Mothers*. Teză de doctorat, University of Tennessee. Disponibil: https://trace.tennessee.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2632&context=utk_graddiss&httpsredir=1&referer. Accesat 17.05.2021.
18. Enos, S. (2001). *Mothering from the inside: Parenting in a woman's prison*. New York, Suny Press.
19. Farrington, D. (2003). Key results from the first 40 years of the Cambridge Study in Delinquent Development în *Taking stock of delinquency: An overview of findings from contemporary longitudinal studies*, Thornberry, T. și Krohn, M. (coord.), New York: Kluwer Academic, p. 137–183.
20. Ferraro, K. și Moe, A. (2003). *Mothering, Crime and Incarceration*. Sociology Faculty Publications. Disponibil: https://scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1008&context=sociology_pubs&httpsredir=1&referer=. Accesat 24.05.2021.
21. Fogel, C. și Martin, S. (1992). The mental health of incarcerated women. *Western Journal of Nursing Research*, 14, p. 30–46.
22. Forsyth, C.J. (2003). Pondering the discourse of prison mamas: A research note. *Deviant Behavior. An Interdisciplinary Journal*, 24, p. 269–280;
23. Fritsch, T.A. și Brkhead, J.D. (1981). Behavioral reactions of children to parental absence during incarceration. *Family Relations*, 30(1), p. 83–88.
24. Gabel, K., Girard, K. (1995). Long-term care nurseries in prisons: a descriptive study, în *Children of Incarcerated Parents*, Gabel, K., și Johnston, D. (coord.), New York, Lexington Books, p. 237–254.
25. Gasser Gordillo, P. (2016). *Procesos de socialización, referentes y modelos sociales en niños que viven en las cárceles bolivianas*. Teză de doctorat. Disponibil: <https://eprints.ucm.es/id/eprint/37653/1/T37212.pdf>. Accesat 29.05.2021.
26. Gholonti, S. (2019). Women Prisoners in Georgia – Stigma with 5 Dots, Penal Reform International. Disponibil: <https://www.penalreform.org/blog/women-prisoners-in-georgia-stigma-with-5-dots/>. Accesat 21.06.2021.
27. Giallombardo, R. (1966). *Society of Women: A Study of a Women's Prison*. New York: Wiley.
28. Ginn, S. (2013). Women Prisoners. *British Medical Journal*, p. 346, e8318.
29. Goshin, L., Byrne, M. și Henninger, A. (2014). Recidivism after Release from a Prison Nursery Program. *Public Health Nursing*, 31(2), p. 109–170.
30. Hairston, C. (2003). Prisoners and their families: Parenting issues during incarceration, în *Prisoners Once Removed*, Travis, J., Waul, M., (coord.), Washington, DC, Urban Institute Press.
31. Hurley, W. și Dunne, M.P. (1991). Psychological distress and psychiatric morbidity in women prisoners. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 53, p. 513–519.
32. Ilie, S., Tomescu, C., Rotariu, L. (2019). *Viața în detenție: sistem și calitate*. București, Editura Pro Universitaria.

33. Jimenez, J. și Palacios, J. (2003). When home is in jail: Child development in Spanish penitentiary units. *Infant and Child Development*, 474, p. 461–474.
34. Johnson, E., Waldfogel, J. (1992). Parental incarceration: Recent trends and implications for child welfare. *Social Service Review*, 76, p. 460–479.
35. Lagarde, M. (2005). *Los cautiverios de las mujeres*. Mexico City, Universidad Autonoma de Mexico.
36. Lindquist, C.H. și Lindquist, C.A. (1997). Gender differences in distress: Mental health consequences of environmental stress among jail inmates. *Behavioral Science and the Law*, 15, p. 503–523.
37. LeFlore, L., și Holston, M.A. (1989). Perceived importance of parenting behaviors as reported by inmate mothers: An exploratory study. *Journal of Offender Counseling, Services & Rehabilitation*, 14(1), p. 5–21.
38. Legea 254/2013. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/150699>. Accesat 14.07.2021.
39. Morago, J. și Gonzalez, J.P. (1998). *Niños y Madres en prisión: Contexto y desarrollo en los centros penitenciarios españoles*. Madrid, Ministerios del Interior y de Trabajo y Asuntos Sociales.
40. Mumola, C. (2000). *Incarcerated parents and their children*. Washington DC, U.S. Department of Justice.
41. Noul Cod de Procedură Penală. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/120611>. Accesat 14.07.2021.
42. Ordonanța 26/1994. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/4017>. Accesat 14.07.2021.
43. Owen, B. (1998). *In the mix: Struggle and survival in a women's prison*. Albany, NY: State 181 University of New York Press.
44. Penal Reform International (2015). Women in detention: a guide to gender-sensitive monitoring. Disponibil: <https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2016/01/women-in-detention-2nd-ed-v7.pdf>. Accesat 10.05.2021.
45. Penal Reform International (2020). Global Prison Trends. Disponibil: <https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2020/05/Global-Prison-Trends-2020-Penal-Reform-International-Second-Edition.pdf>. Accesat 14.07.2020.
46. Poehlmann, J. (2005). Representations of attachment relationships in children of incarcerated mothers. *Child Development*, 76, p. 679–696.
47. Poehlmann-Tynan, J. și Turney, K. (2020). A Developmental Perspective on Children With Incarcerated Parents. *Child development perspective*, 15(1), p. 3–11.
48. Pösö, T., Enroos, R., Vierula, T. (2010). Children residing in prison with their parents: An example of institutional invisibility. *The Prison Journal*, 90, p. 516–530.
49. Rowland, M. și Watts, A. (2007). Washington State's effort to reduce the generational impact on crime. *Corrections Today*. 69(4), p. 34–42.
50. Shamaï, M. & Kochal, R. (2008). Motherhood starts in prison: The experience of motherhood among women in prison. *Family Process*, 47(3), p. 323–340.
51. Stănescu, M.S., Grigoraș, V., Teșliuc, E și Pop, V. (2016). Romania: Copiii din sistemul de protecție al copilului – 2014. Alpha MND: București.
52. Țica, G. (2016). Recidivism și excluziune socială. Oradea: Editura Universității din Oradea.
53. Travis, J. și Waul, M. (2003). *Prisoners once removed: The impact of incarceration and reentry on children, families, and communities*. Washington DC, The Urban Institute Press.
54. Tyrka, A., Wier, L., Price, L., Ross, N., Anderson, G., Wilkinson, C., Carpenter, L. (2008). Childhood Parental Loss and Adult Hypothalamic-Pituitary-Adrenal Function. *Biological Psychiatry*, 63, p. 1147–1154.
55. United Nations Office on Drugs and Crime (2014). *Handbook on Woman and Imprisonment*. Disponibil: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/women_and_imprisonment_-_2nd_edition.pdf. Accesat 21.12.2020.

56. Vechiul Cod de Procedură Penală. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/193>. Accesat 14.07.2021.
57. Walmsley, R. (2017). World Female Imprisonment List (ediția a IV-a). Institute for Criminal Policy Research. Disponibil: https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_female_prison_4th_edn_v4_web.pdf. Accesat 14.07.2021.
58. Ward, D. și Kassebaum, G. (1965). Women's Prison: Sex and Social Structure. Chicago: Aldine;
59. Williams, K., Papadopoulou, V. și Booth, N. (2012). *Prisoners' childhood and family backgrounds. Results from the Surveying Prisoner Crime Reduction longitudinal cohort study of prisoners*. Ministry of Justice Analytical Services, UK. Disponibil: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/278837/prisoners-childhood-family-backgrounds.pdf. Accesat 29.05.2021.
60. Wright, K.N. și Wright, K.N. (1993). *Family life and delinquency and crime. A policymakers guide to literature*. Office of Juvenile Justice and delinquency prevention, New York.

